

Dokument č. 142

Prejav poslanca za DS S. Belluša v Ústavodarnom národnom zhromaždení z 11. decembra 1947 o vyšetrovaní tzv. protištátneho sprisahania.

Posl.(anec) dr. **Belluš**: Slávna snemovňa, panie a páni!

Veľkými zmenami, ktorými predchádza náš povojnový život nemohlo sa vyhnúť ani prejednávanie rozpočtu. Konštatoval to p.(án) minister financií v rozpočtovej debata v rozpočtovom výbore. Vieme, že porevolučné časy prinášajú vždy nebezpečie pre štátne hospodárstvo. Pozorujeme menovú krízu, ktorou prechádzajú mnohé stredoeurópske štáty, najmä tie, ktoré boli vojnou značne pauperizované. Toto ochudobnenie Európy pokračuje a vedúci činitelia menovej politiky majú práve teraz najväčšiu zodpovednosť. Pre nás konečne hrozilo toto nebezpečie tiež, a musíme priznať, že vzrast tak zvaných plnení štátu bol v rozpočtoch za minulé roky neobyčajne veľký, presahoval únosnosť sociálnej funkcie, ktorú dnes má moderný štát. Návrh rozpočtu na r. 1948 je po tejto stránke dôležitým medzníkom, lebo uplatňuje tri základné zmeny. Predovšetkým je to dôsledná zásada úspornosti, ktorá začala už škrtaním za súčinnosti kontrolnej a úspornej komisie a končí sa v tom ustanovení finančného zákona, kde sa prikazuje, aby veľká časť položiek v kapitole - vlastná štátna správa - bola znížená o 10 %, nevynímajúc ani titul pri Ministerstve národnej obrany. Dnes v štátnych podnikoch sa prevádzkové podpory znížili o 5 % v prospech štátnej pokladnice. Druhá dôležitá zásada uplatňovaná v návrhu rozpočtu sa týka hospodárenia so subvenciami. Boli sme často svedkami toho, že práve subvenčné hospodárenie slúžilo tomu, aby jedna politická strana získavala výhody na úkor druhých partnerov. Bolo to doslovné plytvanie, ktoré sa tu robilo so štátnymi prostriedkami. Nové znenie vo finančnom zákone je zárukou toho, že takéto prípady sa nebudú opakovať. Je to predovšetkým ustanovenie, v ktorom sa uvádza, že prísľuby a výplaty subvencii sa môžu uskutočniť až v druhom polroku 1948, takže odpadnú časté zjavy stranícko - politického subvencovania, ktoré sme videli ešte pred májovými voľbami lanského roku. A konečne vyzdvihujem tú zásadnú zmenu, že sa nebudú v budúcnosti fabrikovať návrhy zákonov a nariadení len preto, lebo sa podporuje oportunistické a egoistické stanovisko tej - ktorej politickej strany, ale každý rezort bude musieť s návrhmi zákonov a nariadení predkladať aj rozbor výdavkov spojených s ich uplatnením v praxi, dokonca aj navrhnúť úhradu na sumy, ktoré nebudú rozpočtovo zabezpečené.

Všetky tieto zásady predstavujú naše nezlomné úsilie, aby sme konečne dospeli k tomu, že budeme mať skutočne vyrovnaný štátny rozpočet, čo je ideálom každého štátu, ktorý chce mať usporiadanú menu a konsolidované hospodárske pomery. Zábezpeka tohto zdravého hospodárenia bude vtedy, keď na jednej strane budeme rozumne hospodáriť, keď nebudeme preceňovať svoje hospodárske sily, keď nebudeme trpieť velikášstvom, ale budeme rozumieť tomu, že sa musíme po veľkom ochudobnení uskromniť a to nielen slovami, ale aj skutkami. Naším predpokladom pre to je prísna stála kontrola nášho hospodárenia. Sme natoľko demokratickým štátom, že každé prekročenie rozpočtovej kapitoly si vyžaduje súhlasu Národného zhromaždenia. Za nijakých okolností nemôže sa stať prekročenie rozpočtových kapitol bez parlamentného súhlasu a kontroly. V sporiadanom štáte to musí byť vždy parlament, ktorý povie posledné slovo aj pri záverečnom účte štátneho hospodárenia. Toto právo má byť u nás skutočne rešpektované a budeme sa ho pridržovať tým viac, že aj v tomto úseku štátneho hospodárenia vidíme jednu z tých ciest, ktorá vedie k demokratizácii nášho verejného života.

Zástupcovia ľudu sa na základe zabezpečených práv postarajú o to, aby sa uplatnila dôsledná kontrola a úspornosť a takto sa zabezpečili pre občianstvo predpoklady zdravého vývoja finančných pomerov a tým aj blahobyť.

Zásada demokratickosti v štátnom hospodárení uplatnená má nám byť po každej stránke vzácnym vzorom pre všetky ostatné úseky nášho verejného života. Myslím tu predovšetkým na zabezpečenie a posledné uplatnenie a realizovanie občianskych práv a slobôd, a to vždy a všade. Je to niekedy až paradoxné, že zdôrazňujeme ochranu týchto práv. Proti komu vlastne? Náš štát predsa len vedú ľudia, ktorí v odboj i proti fašizmu sa skutočne uplatnili, či už v domácom, alebo zahraničnom odboji. Títo predsa riadili našu politiku, oni prevzali zodpovednosť v časoch, ktoré boli pre český a slovenský národ najťažšie, a priviedli nás pod vedením prezidenta k víťazstvu. A bohužiaľ, predsa to nie je paradoxné. Sme svedkami zjavov, ktoré oprávnené vzbudzujú v nás pocit neistoty. Politická vôľa jednotlivca prejavovaná kolektívne v politickej strane a v iných našich štátnych a národných orgánoch, nechce byť plne rešpektovaná, zaznáva sa, neguje sa, ba dokonca sa potláča a chce sa nahrádzať vôľou nepolitických, len podľa mena nadstraníckych inštitúcií. Posledná umele vyvolaná kríza na Slovensku je toho zjavným dôkazom. Slovenského vládneho a výkonného sporu vzniklého na podklade riadnou voľbou z prejavenej vôle národa a súčasne povaleného a porazeného, vôľa jednotlivca, volali sa inštitúciami národom pre politickú moc nepovolnými. Kto by chcel tvrdiť, že tento stav nie je zrejším porušením politickej vôle národa, ktorý si predsa zvolil svojich zástupcov, ako do národných výborov, ako do SNR a parlamentu za tým účelom, aby riadili správu verejného života a nikto iný. *(Potlesk.)* Som si istý, že toto moje konštatovanie budú sa pokúšať mnohí zvrátiť a stranu i mňa postaviť proti odbojovým zločkám a inštitúciám na Slovensku.

Považujem preto za potrebné vyhlásiť, že nikto z nás neupiera ani najmenej ohromný morálny a národný význam týchto inštitúcií, a ich mienku hodnotíme vždy vážne a kladne. Nemôžeme však pripustiť, aby odbojové inštitúcie, ktoré majú byť vlastníctvom celého národa, boli používané k politickým cieľom, ktoré môžu ohroziť ich charakter celonárodný a nadstranícky. Náš vzťah k bojovníkom za slobodu, partizánom, legionárom, zahraničným vojakom a k ich inštitúciám je založený na úprimnosti, na vysokom hodnotení ich poslania a služieb pri budovaní štátu, na pevnej vôli vytvoriť z nich skutočne nadstranícke, celonárodné organizácie, a nikdy sa neznížime k tomu, aby sme ich význam deklasifikovali použitím ich na ciele politicko-stranícke.

Ak Slovensko prežívalo v minulých mesiacoch politickú krízu, chcem tvrdiť, že so Slovenskom celé Československo prežívalo krízu demokracie, ktorá vo východnej časti štátu bola vážne ohrozená. Demokratická strana priniesla nesporne mocenské ústupky pre skoré vyriešenie slovenskej politickej krízy, neľutuje ich, lebo si je vedomá, že ich priniesla pre utvrdenie a zachovanie čs. demokracie, ktorá za každých okolností a u každého občana má byť postavená ako životný záujem štátu nad záujem politicko-stranícky. *(Potlesk.)* Tí, ktorí sa nazdávali a k tomu i svoje útoky usmerňovali, že z politickej slovenskej krízy vyjde Demokratická strana ako torzo politicky nevedomých a nejednotných ľudí, sa znovu prerátali a zmýlili tak, ako tomu bolo už častejšie v minulosti. Celá slovenská verejnosť sa presvedčila, čo by bolo s jej národom a republikou, keby stratila v nás pevných obhajcov demokratického systému v štáte. Politická kríza na Slovensku opäť zosilila rady demokraticky zmýšľajúcich slovenských národovcov a čs.(československých) vlastencov a sme presvedčení, že celá čs. verejnosť jej vďačí za víťazstvo demokracie v našom štáte.

Svet pozoruje v poslednom čase s nápadnou pozornosťou Československo. Máme po každej stránke všetci veľkú zodpovednosť. Musí nám záležať na tom, čo si myslia o nás, ako nás pozorujú a nadovšetko ako kritizujú naše činy. Prvé meradlo, kde nám musí záležať rozhodne na jednoznačnom stanovisku svetovej verejnej mienky, spočíva práve v zabezpečení občianskych práv, slobôd, majetkovej istoty a v demokratickom uplatnení politickej vôle nášho ľudu skrze riadne orgány vo všetkých úsekoch nášho života. Pokiaľ sa toto nestane reálnym programom všetkých politických strán, nebude možné u nás hovoriť o zakotvení demokracie, nech sa jej dáva akýkoľvek názov. V tom vidím našu hlavnú povinnosť práve v

terajšom období konkrétnej prípravy novej ústavy. Je správne, že nepripustíme, aby sa demokracia zneužívala, ako to bolo niekedy za prvej republiky. Rok 1938 je pre nás poučením, na ktoré nikdy nezabudneme. Toto však nesmie byť ani zámienkou, ani príležitosťou k tomu, aby sme občana obmedzovali vo forme akýchkoľvek druhoradých opatrení.

Mnoho našich ľudí nechce stále pochopiť, že revolúcia už dávno skončila a že teraz je obdobie evolučného života, ktoré vyznačuje úcta pred zákonom. Každý krok, ktorý smeruje proti ustanoveniam zákona, je trestný podľa sankcií tam uvedených bez ohľadu na to, kto tento čin pácha a najmä bez zreteľa na jeho stranícko-politickú príslušnosť alebo akékoľvek zásluhy. Spojovať trestné činy so zásluhami o slobodu národa a obnovu republiky, je práve tak nedôstojné ako republiku špiniť a hanobiť. To musí byť jasné a takáto morálka musí raz navždy v našom verejnom živote ustúpiť čestným a mravným myšlienkam. Nemôže sa nijaká myšlienka uskutočňovať, nijaký plán projektovať alebo budovať výstavba vtedy, keď to má byť reťazcom porušení občianskych slobôd. Je pravda, že sme v povojnovom období museli uskutočniť mnohé revolučné akty, ale znakom normalizácie pomerov je predpoklad, že bez zákonného podkladu nemožno občanovi uložiť nijaké nové bremená alebo obmedziť tie práva, ktoré mu ústavne náležia. Som presvedčený, že keď si uvedomíme túto základnú skutočnosť, bude u nás menej neistoty, úzkosti, ako aj pocitu krivdy. To, čo bolo právom revolúcie, nie je a nesmie byť právom konsolidovaných pomerov. Keď len pre toto vznikne znepokojenie hladiny verejného života, treba v tom vidieť zápas dvoch síl. Jednej, ktorá si vo zvýšenej miere uvedomuje mravnú náplň demokracie a oddanosť českého a slovenského národa k nej, a druhej, ktorá v snahe uplatniť istý program by nedbala odstrániť všetko, čo by mohlo hamovať priamočiaru cestu k úspechom. My hlásame, že za cenu demokracie nemožno nič dobrého urobiť pre túto republiku a štát Čechov a Slovákov. (*Potlesk.*)

Slávna snemovňa, považoval som za účelné toto zdôrazniť práve teraz, keď sme po odhalení protištátnych činov na Slovensku. Chcel by som túto príležitosť použiť k tomu, aby som konštatoval, že každý občan, ktorý sa dopustí činu proti záujmom Československej republiky, musí byť trestaný tak, ako ten - ktorý čin kvalifikuje trestný zákon, poľažne špeciálne zákony na ochranu republiky. Treba súdiť vždy Jednotlivcov, ktorý sa previnili, a to na základe vyšetrovania a dôkazov predvedených u nezávislého súdu, a nie celú skupinu občanstva, povedzme politickú stranu alebo dokonca celý národ. (*Potlesk.*) Niet politickej strany alebo čestného jednotlivca, ktorý by neodsudzoval zločinné akcie namierené proti záujmom štátu. Na druhej strane však niet čestného demokratického občana, ktorý by schvaľoval tendencie a vážne pokusy slúžiace k tomu, aby trestné činy niekoľkých jednotlivcov vyradňovali väčšinu alebo celé skupiny obyvateľstva z účasti na verejných veciach, ba dokonca deklasifikovali výsledky voľbami predvedenej vôle ľudu.

Keď sme mali výhrady proti doterajšiemu vedeniu policajného vyšetrovania protištátnej akcie na Slovensku, bolo to konkrétne z týchto príčin:

1. Považovali sme za nerozumné, aby sa sériovo vydávali úradné správy tobôž v čase nevhodnom - rozpamätajme sa na prvú úradnú správu zverejnenú pri príchode pána prezidenta na Slovensko - ba dokonca publikácie o priebehu vyšetrovania, lebo je to v rozpore so zvyklosťami v bezpečnostnom aparáte a s ustanoveniami trestného zákona.
2. Nevedeli sme porozumieť tomu, že sa zaistňovali osoby, ktoré aj po prekročení 48 hodinovej lehoty sú naďalej u bezpečnostných orgánov a nie sú odovzdané riadnym súdom na ďalšie vyšetrovanie.
3. museli sme vidieť istú tendenciu keď sa pred vyneseními rozsudkov priamo bombasticky spracovávala verejná mienka s predkladaním trestných činov, ktoré boli nanajvýš vyšetrené, ale nemohli byť a neboli ešte súdené. V takomto počínaní by sme museli vidieť snahu vplývať na nezávislý súd a teda prvé kroky k politickej justícii, ktorá je v diametrálnom rozpore s demokraciou.

4. Zaistili desiatky občanov a po týždňoch ich opäť prepustili Trestné pokračovanie proti nim ani na slobode sa nekoná a úradné správy hovoria o týchto ako o sprisahancoch. Kto týmto nahradí morálnu a niekde aj existenčnú ujmu ktorú utrpeli?

Chcel by som ubezpečiť slávnou snemovňu, že Slovensko nie je krajinou sprisahancov. Slovensko sa osvedčilo v auguste r. 1944, ako vie pre obranu republiky bojovať nemá teda tej najmenej príčiny, aby tento svoj postoj v akomkoľvek smere zmenilo. Slovenský roľník a robotník pracuje vzorne na výstavbe Štátu. V súťažení o vyššiu pracovnú morálku sme ani zďaleka nie pozadu. V českých krajinách odhalili taktiež asi 36 sprisahancov.

My sme sa na Slovensku ani na chvíľku neodvážili myslieť na to, že by české krajiny boli preto sprisahanecké, ba dokonca by sa im malo niečo uberať na ich právach, ktoré sú dané princípom rovnoprávnosti českého a slovenského národa podľa Košického vládneho programu. Potieranie protištátnych akcií je vecou bezpečnostných orgánov a trestanie nezávislých súdov. Nesmie teda za nijakých okolností slúžiť ono stranícko-politickému vyúčtovávaniu. Prosím, aby sa takto chápali výhrady, ktoré sme mali proti spôsobom vyšetrovania protištátnych akcií na Slovensku. Išlo nám a pôjde nám vždy len o to, aby prestíž štátu a národa nijako neutrpela a aby demokracia a jej základy neboli pošliapané. Tieto vyššie postuláty rozhodnú pre nás aj v budúcnosti, nech je už akokoľvek rozvírená hladina verejného života a nech sa udomáňujú ultimáta na plnenie vecí veľkého, často ale neoprávneného politického dosahu. Konštatujem preto s najväčším dôrazom, že ten, kto pre trestné činy pomýlených jednotlivcov obviňuje Slovensko a Slovákov ako celok zo štátnej nespoľahlivosti, rozosieva semeno zla a nedôvery, ktoré neslúžia bratskému nažívaniu a nadovšetko budovateľskej práci. Štátu rozhodne viac škodia ako osožia.

Ďalším mementom pri obrane našej demokracie sú voľby. Podľa všetkých znakov uskutočnia sa včas. Slovensko má v tomto smere znovu jediné očakávanie. Musia to byť opäť všeobecné, tajné a priame voľby. Nech je ich výsledok už akýkoľvek, keď budú mať predpoklady tu spomenuté, budú musieť byť prijateľné pre všetkých občanov a všetky politické strany. Poukazujem pri tejto príležitosti na voľby v máji lanskeho roku. Získal nám pred celým svetom veľký mravný fond, lebo sme potvrdili, že v Československu niet železnej opony, ale je tu demokracia, ako ju ideovo prežil Masaryk a logicky premyslel Beneš. Slovensko preto čaká, že nesklameme ani občianstvo, ani ostatný vonkajší svet svojimi voľbami, ku ktorým sa už dnes chystajú niektoré politické strany. Keby sme ich neuskutočnili na podklade rešpektu občianskych slobôd, potvrdili by sme, že u nás nastalo definitívne obdobie odklonu od skutočnej demokracie a že sa rútime do náručia pseudodemokracie, ktorá síce vyhovuje chvíľkovej konštelácii, ale nemá tej náplne, ktorá rozhodla o víťazstve v poslednej vojne. Je to iste veľká a zodpovedná úloha dokázať napriek často zlomyseľne šíreným správam v cudzine túto realitu našej demokracie, ale súčasne je to aj bohatý fond morálnych podpôr, z ktorého budeme môcť opäť mnoho čerpať v budúcnosti. Vnútroštátne sa nemusíme obávať, že by slovenský volič sklamal. Je dnes už politicky vyspelý a jeho rozhodnutie vo všeobecných, tajných a priamych voľbách je odpoveďou na všetky tie hlasy dobrodruhov v cudzine, ktorí by chceli vyvolať zmenu konštelácie a roztrhnutie štátneho zväzku Čechov a Slovákov.

Dovoľte mi konečne, slávnou snemovňu, aby som konštatoval, že naše úsilie sa v budúcom roku musí viac sústreďovať na plodnú prácu a menej na znepokojovanie verejného života a na prinášanie stále nových akcií rozrušenia. Slovenský človek prežil mnohé poníženia a krivdy. Priniesol veľa obetí na životoch a majetkoch a teraz si buduje svoje zničené domovy. Vie skromne žiť. Keď bude treba, bude sa ešte viac uskromňovať, ale v práci nebude vystávať. Má jedno želanie, chce slobodne a demokraticky žiť. Túto slobodu mu zabezpečí jedine demokratická Československá republika. Preto volá po demokracii a preto žiada jej dôsledné uplatnenie v celom našom verejnom živote. *(Potlesk.)*

Dokument č. 143

Správa o súhlase Ústavodarného národného zhromaždenia s trestným stíhaním poslanca Staška a prejav poslanca za Demokratickú stranu Š. Blaška z 18. decembra 1947 o nezákonnom postupe pri vyšetřovaní tzv. protištátneho sprisahania

12. Zpráva výboru imunitního o žádosti kraj. soudu v Bratislavě za souhlas k trest. stíhání posl. dr. Staška. (Zločin podle § 2, odst. 1 zák. na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. ve znění zákona č. 182/1947 Sb.) - (tisk 934).

Zpravodajem je posl.(anec) dr. **Rozehnal**. Dávám mu slovo.

Zpravodaj posl.(anec) dr. **Rozehnal**: Pane předsedo, paní a pánové!

Krajský soud v Bratislavě požádal podáním ze dne 3. prosince 1947 č. j. Nt XVIII 590/47

a) o souhlas k trestnímu stíhání poslance ústavodárného Národního shromáždění dr. Jozefa **Staško** k vydání pro zločin přípravy úkladů o republiku podle § 2, odst. 1 zák. č. 50/1923 Sb. ve znění zák. č. 182/1947 Sb.,

b) o souhlas k další vazbě posl.(ance) dr. Jozefa **Staško** podle § 25 úst. listiny.

Imunitní výbor projednal tuto věc ve schůzi dne 16. prosince 1947 a usnesl se, aby ústavodárnému Národnímu shromáždění bylo doporučeno:

a) vydati posl.(ance) dr. Jozefa **Staško** k trestnímu stíhání podle § 2, odst. 1 zák. na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. ve znění zák. č. 182/1947 Sb., neboť veřejný zájem na projednání této trestní věci převyšuje veřejný zájem na vykonávání mandátu posl.(ance) dr. Jozefa **Staško**;

b) nevyhověti žádosti krajského soudu v Bratislavě o souhlas k další vazbě podle § 25 úst. listiny, neboť žádost stala se bezpředmětnou, poněvadž ústavodárné Národní shromáždění nebylo ihned podle cit. paragrafu ústavy uvědomeno o zatčení poslance a v ústavou stanovené lhůtě tedy nebyl a nemohl býti dán ústavodárným Národním shromážděním souhlas k další vazbě, která uplynutím 14 dnů ode dne zatčení přestala.

Předseda (zvoni): K této věci je přihlášen pan posl.(anec) **Blaško**. Dávám mu slovo.

Posl.(anec) **Blaško**: Slávna snemovňa!

Podľa správy, ktorú predniesol pán spravodajca a ktorá je vytlačená, nie je jednanie bezpečnostných orgánov na Slovensku v súlade so zákonom. Aj samotnou väzbou posl.

Stašku bola porušená ústavná listina.

Obdržal som v týchto dňoch list veľmi závažného obsahu, ktorý ma núti k tomu, aby som slávnu snemovňu, vás, panie a páni, s niektorými pasážami oboznámil. (*Hlas: Nie je to Staško.*) Ja som Blaško. Vyšetřovanie vedené 7. odborom Povereníctva vnútra, resp. orgánmi štátnej bezpečnosti, je tak brutálne, že dr. Dobrovodský, prezidiálny šéf Osídľovacieho úradu na jedno ucho úplne ohluchol, lebo mu preťali nejakú súčiastku v ušnej dutine. Profesor Dobrovodský a pani Dobrovodská toto verejne povedali a za to boli pred dvoma týždňami uväznení; ale keď aj lekár ustálil, že dr. Dobrovodský bol zbitý, boli toho istého dňa prepustení na slobodu.

Dr. Mišút bol tak zbitý, že má rozbitú spodnú sánku. Jezuita Hutýra bol tak zbitý, že nevláda si ani sadnúť, ani na nohách stáť a trasie sa ako človek, ktorý utrpel otras mozgu. V takomto stave sú viacerí. Dr. Kružliak, keď aj u vyšetřujúceho sudcu odvolal výpoveď na Kempného,